

Mi lett veled, Psyché?

Szöveg: Smid Róbert

Bánkői Dorottya debütökete több szempontból is emlékeztetheti az olvasót a Weöres Sándor által megalkotott 19. századi költőnő, Psyché fiktív életművére. Először is azért, mert hasonlóan karakán, a testi gyönyöröket szemérmesség nélkül megélő, hol magát a férfiaknak alávető, hol őket kihasználó, csúfoló vagy sirató női alakkal dolgozik. Másodsor, akárcsak a *Psychében*, *A női test biztonságában* is felfedezhető a fejlődéstörténeti szál abban, ahogy a ciklusok követik egymást: az ifjúság évei, az utazás évei, végül pedig az anyaság évei. Harmadsor Bánkői könyve bár nem archaizál, vagyis nem él régies nyelvhasználat, megalkotja beszélőjének karakteres tónusát, amellyel bizonyos alkalmakkor játékosan, máskor fenyegetően vagy épp unottan rebegteti saját kíváncsiságát.

A kötetnyitó *Az ártatlanság kora* ciklusban már képet kapunk a szerző által kreált női alak sokoldalúságáról; a férfit teremtő nőről, akiben egyszerre összpontosul az evolúció és a genezis, az egyed- és a törzsfejlődés, az anya és a szerető. A *Sárból férfit* című vers egyrészt megidézi Ádám teremtését, másrészt rájátszik Thalassza őstengerének

mítoszára, amelyből az élet született, és amelybe visszatérni vágyik: „Eredetébe, az ősforrásba / – mikor belém néz, majd magába szeret – / énrajtam jut kéjjel telt házába, / fogaim vésnek nyakára vízjelet.” A szerepek sokfélesége olykor ellentmondásos állapotokat, kétértelműséget eredményez, így a megszólaló egyszerre tűnhet kislánynak és mindentudó nőnek például az olyan egymás mellé helyezett beszédmódok miatt, mint amelyeket *A kecskeláb kilógott-ban* látunk. Abban bizonyos kijelentések ugyanannyira felfoghatók meseszerűnek, mint amennyire pontosan tudható, hogy mire vonatkoznak; ilyen például a „ma nem játszhatok úrnőt megint”. Ezekhez a sugalmazó, ám elérhető kódokhoz hasonlóak azok a megszakítások és elhallgatások, amelyek a fiatal lánynak az idősebb férfikkal való együttléteit megidéző passzusok során jelentkeznek. Akárcsak Mucha Dorka *Puncs* című regénye, amely ezt a témát tanár-diák viszonyban dolgozza fel, *A női test biztonsága* az olvasó előtt is titkolózik: kitakarja, hogy pontosan mi történik, és sejteni engedi csupán, hogy éppen melyik fázisnál tartanak a találkák. Amiről viszont a versek kendőzetlenül beszámolnak, az a megszólalónak

a férfiakra szerzett ismeretei, amelyek leginkább a topmenedzserekre és felső középosztálybeli kozmopolitákra vonatkoznak: ugyanolyanok a parfümjük, a napi rutinjaik, az allűrjeik és a szexuális vágyaik (*Esték múltó sötétsége, Kisherceg*). Annak a rétegnek, amelynek itthon Kötter Tamás regényeiben találjuk innovatív kritikáját, Bánkóvitól megkapjuk női szemszögből a totális megsemmisítését. Mindezt csak azért, hogy aztán a lírai karaktere szenttelenül felpanaszolja, mennyire unja, hogy mindenki hajt rá, és ezzel párhuzamosan megerősítse magát teremtő női szerepében: „De nőtlen / lám, még kifejlődni sem vagy képes” (*Erdőmagány*). A cikluszáró *Felmondás* azonban nemcsak a gyakornoki pozícióból kilépésre vonatkozik, hanem a múzsaléttől elbúcsúzásra is.

A következő, *Calea Turzii* címet viselő ciklus egy erdélyi látogatás során átéltelmezi *Az ártatlanság korának* számos elemét, így a teremtés már nem a férfira, hanem a versalkotásra olvasható rá (*Látogatás*), a megszólaló gyerekes mindentudása pedig fellengzőség helyett ironikus hangszínt kap, ezzel utólagosan megvilágítva saját naivitását. A ciklusban új tapasztalatként jelentkezik, hogy a beszélő az általa elképzelt teremtő nőszerep mellett egy valódi anyával is szembesül, akinek a gyermekét helyettesíti: szálasadónőjének lánya pontosan annyi idősen követett el öngyilkosságot, mint amennyi idős most ő. *A Blokk* és a *Határáthelések* párversként az önmitizálásából való kijózanodást elegyíti az alázattal, az empátiával és a másik megértésére tett erőfeszítésekkel – olyan dolgokkal tehát, amelyek hiányoztak a megszólalónak a férfikkal való találkozásaiából. Ezzel párhuzamosan a mitikustól egyre inkább a vallásos felé tolódik el a képhasználat, a fájdalmas Szűzanya alakja pedig ebben egyszerre szimbólumként és szövegszervező elemként is szerepet játszik, a mondást fohászszerűvé avatva (*Ima, Asszonyok az ágynál*).

A harmadik, kötetcímadó ciklusban már nyomát sem látjuk annak a magabiztosságnak, amely valaha jellemezte

Bánkövi Dorottya 1994-ben született Budapesten. Költő, fényképész. Jelenleg az ELTE irodalom- és kultúratudomány mesterszakának végzős hallgatója, töltött szemeszt a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen is. Évek óta meghatározó tagja az Angelica Leánykarnak, és versei jelentek meg többek közt a Műútban, az Irodalmi Jelenben és a Bárkában. A női test biztonsága az első kötete

ezt a nőalakot, inkább kiégettséget érzékelhetünk az olyan sorokban, hogy „[a]z erényeket, mint összement ruhákat / magamra öltöm, / feszülnek mellemen dísztelen. / Vágyakozom, ez nem változik” (*Az erényeket, mint összement ruhákat*). A képalkotás is erre a kifáradásra játszik rá, amikor a *Semmi hajtincsben* a fényképezés kapcsán egyértelműen a Nácisz-mítoszt idézi meg újra a szöveg, ám a ciklusban a biztonság markánsan átértelmeződik: már nem a megszólalót védi a test, hanem a szíve alatt fejlődő magzatot.

Az utolsó, *Valahol fennakad* ciklus kifejezetten az első rész negatívjának mutatja magát, annak témáit forgatja ki: az ördög a praia do Diabo brazil tengerpart nevében bukkan fel újra (*Tekintet Rióra*), a kocsija a mindenórás Mária szamarává változik (*Kolostor Quixadában*), a megszólaló pedig nem férfiak jacuzzi-jában szunnyad el, hanem a szabad ég alatt (*Téli álmom*) – sőt még odáig is eljut, hogy önzetlenül tegyen meg dolgokat egy férfiért (*Portré a nappalról*).

Ezzel a jól kidolgozott ívvel Bánkövi Dorottya az első kötetében izgalmas újrairását adja a femme fatale toposzának, egyedi beszédmódjával pedig ugyanannyira átélhetővé teszi lírai alakja kegyetlen és kiszolgáltatott helyzetait, mint amennyire az azokat ellenpontozó, anyai szereteten és nőtársi szolidaritáson alapuló intim jeleneteket. ■

Bánkövi Dorottya: A női test biztonsága. Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2020

Bánkövi Dorottya Esték múló sötétsége

Mennyire unom, hogy mindenki hajt rám!
(És meghatódik tőle, ahogy teperni képes.)
Hogy vedlenek kamasszá negyvenes pasik,
miközben arra gondolnak,
milyen lehettem volna alattuk,
és ők mennyire akarták
kizárólag az én
boldogságomat.

Ülnek a laptop előtt
(mind keményen dolgoznak),
izzadnak a futópádon,
a Hugo Bossnál nem adják alább
(bár a nyakméreten egy számot növelnek),
bevásárolnak, kifizetik a takarítót,
vacsorát adnak a gyerekeknek.
Eloolvassák kamaszkoruk kedvenc regényét,
viharban csatangolnak a hegyeken túlra,
s még a nyávogó kiscicát is az ölükbe vennék!
(Aztán észbe kapnak.)
Titkon élvezik, hogy a kanapén alszanak.

Életükben először észreveszik,
milyen alakú a plafonon a repedés,
hogy az árnyak formákat rajzolnak a családi porcelánra
(mintha jelek lennének),
végigsimítják borostás arcukat,
és ellágyulva néznek a bizonyítékra:
éreznek megint.

Nem tudom sajnálni egyiket sem.
Csak az esték múló sötétsége szép,
variációk egy témára, ahogy
kínjukban csúsznak kérdezni térden:
miért nem, hogyha majd mégis,
és hogyha mégis, akkor újra miért nem?

A HAZASZERETET ÉLMÉNYE

fizessen elő!

+36 70 627 9086 | elofizetes@magyar-kronika.hu